

Nézőpontviszonyok és személydeixis afáziával élő és egészséges személyek spontán beszédében

Svindt Veronika
MTA Nyelvtudományi Intézet
svindt.veronika@nytud.mta.hu

Megnyilatkozásaink nyelvi megformálása, vagyis a világ nyelvi leképezésének módja annak függvénye, hogy a beszélő mit lát vagy mit kíván láttatni. A kommunikációs folyamat természetéből következik, hogy a beszédesemények nézőpontoszerkezete a nyelvi tevékenység során mindvégig dinamikusan változik. A megnyilatkozásoknak és a megértésnek a mindenkori nézőponthoz való folyamatos hozzáigazítása a kommunikáció sikerességének feltétele.

Előadásomban a nézőpontoszerkezet változásait, valamint a társas és személydeixis megjelenési formáit vizsgálom afáziával élő és egészséges személyek spontán társalgásaiban. A diskurzusok perspektivikus természetének jellegzetességeit egészséges beszélőknél mind elméleti, mind gyakorlati szempontból számos kutatás igyekezett feltárni (ld. pl. Bezuidenhout 2013; Brisard 2002; Sanders–Spären 1997; Sinha – de Lopez 2000; Tolcsvai Nagy 2006; Tomasello 1999). Emellett csupán néhány tanulmányt találunk, amelyek e jelenséget agyszerülést elszenvedett személyek megnyilatkozásaiban tanulmányozzák (Nyffeler et al. 2005; Wilson et al. 2005; Grimsen et al. 2008; Iachini et al. 2009; Weniger et al. 2009 és 2011), de még ennél is kevesebb kutatás foglalkozik a nézőpontoszerkezet működésének jellegzetességeivel afáziás személyek beszédprodukcójában (Ulatowska et al. 1983; Marangolo et al. 2014).

Hipotézisem szerint az afáziás személyek társalgásaiban az egészséges beszélőkhöz képest nagyobb arányban vannak jelen az egocentrikus természetű nyelvi elemek, amely jelenség szoros összefüggésben állhat azzal a megfigyeléssel, mely szerint az afáziás személyek számára nehézséget jelent a beszédesemény terén és idején kívüli entitásokra és eseményekre való referálás. Korábbi kutatásaimból úgy tűnik, hogy az afáziás állapot befolyásolja (beszűkíti) a térre és időre vonatkozó nyelvi kifejezések produkcióját. Feltételezésem szerint hasonló mintázatot találunk afáziás személyek spontán társalgásaiban a személyközi és perspektívaviszonyok vizsgálata során is.